

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS GINKLŲ IR ŠAUDMENŲ KONTROLĖS
ĮSTATYMO NR. IX-705 13 IR 31 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO NR. XIVP-2487**

2023 m.

d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2023 m. gegužės 24 d. sprendimo Nr. SV-S-943 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.1 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a**:

Nepritarti Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo Nr. IX-705 13 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-2487 (toliau – Įstatymo projektas) dėl šių priežasčių:

1. Įstatymo projekte siūlomas teisinis reguliavimas Įstatymo projekto aiškinamajame rašte motyvuojamas padidėjusiu nusikalstamų veikų, dėl kurių padarymo nukentėjo nepilnamečiai asmenys, skaičiumi ir išaugusiu vaikų seksualinio išnaudojimo atvejų skaičiumi.

Pažymėtina, kad, Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, nuo 2017 m. bendras nukentėjusių vaikų skaičius stabiliai mažėjo ir 2022 m. pasiekė mažiausią reikšmę per visą lyginamąjį laikotarpį – 1552 nukentėję vaikai. Iš jų 2022 m. artimoje aplinkoje (nuo tėvų, įtėvių, globėjų, kitų šeimos narių, giminaičių, patėvių, pedagogų) nukentėjo 42,5 proc. vaikų. 2022 m. daugiausia nukentėjusių vaikų buvo iki 14 m. amžiaus – 52,9 proc. vaikų. Taigi bendras nukentėjusių vaikų skaičius mažėja, didelė dalis vaikų nukenčia artimoje aplinkoje, o daugiau nei pusė nukentėjusių vaikų yra iki 14 metų amžiaus.

Vertinant Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenis apie registruotas seksualinio pobūdžio nusikalstamas veikas nepilnamečių asmenų atžvilgiu (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149 straipsnio 3 ir 4 dalys, 150 straipsnio 3 ir 4 dalys, 151 straipsnio 2 dalis, 151¹ straipsnis, 152¹ straipsnis, 153 straipsnis, 162 straipsnis, 307 straipsnio 3 dalis, 308 straipsnio 3 dalis) pastebimas šių nusikalstamų veikų nepilnamečių asmenų atžvilgiu mažėjimas: 2020 m. – 358, 2021 m. – 265, 2022 m. – 259.

2. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas turės teigiamą poveikį kriminogeninei situacijai, tai yra suteikus galimybę D kategorijos dujinius įrenginius be leidimų turėti (bet ne pirkti) ir laikyti nuolatiniais Lietuvos Respublikos gyventojams, vaikams, įvaikiams, ar globotiniams (rūpinantiesiems) nuo 14 metų, jeigu šiuos įrenginius jiems perdavė tėvai, įtėviai ar globėjai (rūpintojai), bus sudaryta galimybė tokiems asmenims apsiginti nuo nusikaltėlio užpuolimo. Pagal Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 2 straipsnio 4 dalį, dujų įrenginys yra nešaunamasis ginklas, iš kurio paleidžiamos kenksmingosios, dirginančiosios ar kitos dujinės veikliosios medžiagos. Dujiniuose įrenginiuose paprastai naudojamos šios ašarinės dujos: CN (chloracetofenonas); CR (dibenzoksazepinas); CS (chlorbenzalmalononitrilas); OC arba pipirinės dujos

(kapsaicinas); bromoacetonas, ksililo bromidas, pelargono rūgšties morfolidas, taip pat gali būti naudojami įvairūs mišiniai. Vadovaujantis klinikinės toksikologijos gydytojų pateikta informacija, ašarinių dujų sukelti sveikatos pažeidimai priklauso nuo ašarinių dujų rūšies, koncentracijos, srovės stiprumo, taip pat nuo purškimo atstumo, nukentėjusiojo savybių (alergiški, bronchine astma sergantys asmenys yra jautresni poveikiui, jų būklę turimos ligos gali sunkinti, pvz., bronchinės astmos priepuolis). Uždarose patalpose naudojamų ašarinių dujų sveikatos pažeidimo galimybė yra didesnė. Galimi sveikatos pažeidimai dėl dirginimo ir nudegimo: odos – paraudimas, skausmas, pūslės; kvėpavimo takų – nuo užkimimo ir slogos iki plaučių edemos; akių – nuo ašarojimo iki visiško apakimo. Nors sunkūs sveikatos pažeidimai nėra dažni (tikslī statistika, o kartais ir aplinkybės nėra žinomos), tačiau yra užfiksuota ir mirties atvejų (daugiausia dėl kvėpavimo sutrikimų) ir negrįžtamų pažeistų organų pakitimų (apakimas viena ar abiem akimis). Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos „Sveidra“ duomenimis, 2019–2022 m. laikotarpiu, apsinuodijus ašarinėmis dujomis, buvo suteikta šių asmens sveikatos priežiūros paslaugų suaugusiesiems ir (ar) vaikams, kuriems įtartos ar diagnozuotos ligos ir (ar) sveikatos sutrikimai, pagal Tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacijos dešimtąją pataisytą ir papildytą leidimą „Sisteminis ligų sąrašas“ (Australijos modifikacija, TLK-10-AM) (toliau – TLK-10-AM): ambulatorinės paslaugos dėl priežasčių T59.3, X47.8, X67.8, Y17.8, Y35.2 (pagal TLK-10-AM kodavimą, kai nurodyti TLK-10-AM kodai buvo pažymėti kaip apsilankymo diagnozė) – 160 paslaugų; ambulatorinės paslaugos dėl priežasčių T59.3; X47.8; X67.8, Y17.8, Y35.2 (pagal TLK-10-AM kodavimą, kai nurodyti TLK-10-AM kodai buvo pažymėti kaip galutinės diagnozės) – 519 paslaugų; stacionarinės paslaugos dėl priežasčių T59.3, X47.8, X67.8, Y17.8, Y35.2 (pagal TLK-10-AM kodavimą, kai nurodyti TLK-10-AM kodai buvo pažymėti kaip gretutinės diagnozės) – 184 paslaugos.

Remiantis psichologų bei gydytojų, vaikų ir paauglių psichiatrų nuomone, ankstyvosios paauglystės laikotarpiu paauglių (tai yra 14-mečių) psichosocialinė branda dar nėra pakankama atsakingai naudotis savigynos dujų įrenginiais, impulsų kontrolė nėra visiškai susiformavusi, todėl leidimas šio amžiaus paaugliams turėti savigynos dujų įrenginių gali sukelti nepageidaujamą reiškinį, tai yra padidėjusių smurtinių atvejų skaičių paauglių tarpe. Vaikų agresija, smurtinis elgesys, patyčios, kurios įgyja vis žiauresnę formą, yra viena iš aktualiausių ir dažniausiai pasitaikančių nepilnamečių asmenų elgesio problemų. Ypatingai dažnas yra vyresnio amžiaus nepilnamečių asmenų smurtas prieš bendraamžius arba jaunesnio amžiaus vaikus. Pagal Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos duomenis, auga galimai smurtavusių vaikų skaičiai: 2020 m. – 366, 2021 m. – 380, 2022 m. – 607. Daliai vaikų, kurie turi silpnai suformuotus socialinius įgūdžius, auga nepalankioje aplinkoje, kuri skatina delinkventinį vaikų elgesį, kurie nuolat pažeidžia ar yra linkę pažeisti teisės aktus, galimybė turėti ir laikyti be leidimo dujų įrenginius gali didinti šių vaikų visuomenines normas pažeidžiančio elgesio apraiškas, sukelti papildomas grėsmes tiek patiems vaikams, tiek jų bendraamžiams, tiek kitiems aplinkiniams. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, dujų įrenginių prieinamumo nepilnamečiams asmenims didinimas keltų viešojo saugumo ir žalos asmens sveikatai riziką bei sukurtų klaidingą saugumo pojūtį ir regimybę.

Europos šalyse disponavimas dujų įrenginiais reguliuojamas trejopai: visiškai uždrausta civilinėje apyvartoje; leidžiama tik su leidimais; leidžiama įsigyti sulaukus atitinkamo amžiaus. Turimais duomenimis, daugumoje Europos šalių dujų įrenginių galima įsigyti tik nuo 18 metų.

Tokiose Europos šalyse kaip Belgija, Danija, Graikija, Airija, Nyderlandai, Norvegija dujų balionėliai civiliams asmenims apskritai uždrausti. Nuo 14 metų balionėlį galima įsigyti tik Vokietijoje, nuo 16 metų – Latvijoje, Kroatijoje, Serbijoje, Slovakijoje ir Italijoje.

3. Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Įstatymo projektą nepilnamečiui asmeniui suteikus teisę nuo 14 metų turėti D kategorijos ginklą – dujų įrenginį, jam turėtų būti taikomi ginklo saugojimo, laikymo, nešiojimo ar gabenimo reikalavimai, taigi ir atsakomybė už šių reikalavimų nesilaikymą, numatyta Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 229 straipsnyje. Pažymėtina, kad nepilnamečiams asmenims iki 16 metų, kurie padarys nurodytą administracinį nusižengimą, nebus galima pritaikyti atsakomybės, nes atsakomybė pagal Administracinių nusižengimų kodekso 6 straipsnio 1 dalį taikoma tik nuo 16 metų. Tokiu atveju už jų padarytą Administracinių nusižengimų kodekso 229 straipsnyje nurodytą administracinį nusižengimą atsakomybė galėtų kilti tėvams, globėjams (rūpintojams) vadovaujantis Administracinių nusižengimų kodekso 73 ir 74 straipsniais.

Pagal Įstatymo projektą D kategorijos dujų įrenginius 14–18 metų asmenys galės turėti tik tada, kai juos perduos patys tėvai (įtėviai, globėjai, rūpintojai) (toliau – tėvai). Administracinių nusižengimų kodekso 73 straipsnio 1 dalyje yra numatyta administracinė atsakomybė už tėvų valdžios nepanaudojimą ar panaudojimą priešingai vaiko interesams. Tėvų valdžios turinys detalizuotas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.155 straipsnio 2 dalyje, kurioje nurodyta, kad tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje. Tėvų asmenines teises ir pareigas apibrėžiančio Civilinio kodekso 3.165 straipsnio 1 dalis numato, kad tėvai turi teisę ir pareigą auklėti savo vaikus ir yra atsakingi už savo vaikų auklėjimą ir vystymą, privalo rūpintis savo vaikų sveikata, jų dvasiniu ir moraliniu ugdymu. Todėl vertinant sistemiškai ir atsižvelgiant į tai, kaip apibrėžiamas tėvų valdžios turinys, kelia abejonių, ar priėmus Seimo narių pateiktą įstatymo projektą bus galima tinkamai pritaikyti minėtas Administracinių nusižengimų kodekso nuostatas tėvų atžvilgiu, t. y. neaišku, kas bus laikytina netinkamu tėvų elgesiu pateikto įstatymo projekto kontekste. Be to, Administracinių nusižengimų kodekso 73 straipsnio 3 dalis (bei 74 straipsnio 3 dalis) už pakartotinį tokio nusižengimo padarymą numato galimybę taikyti administracinio poveikio priemonę – įpareigojimą dalyvauti atitinkamose alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendravimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose). Kelia abejonių, ar minėta sankcija apimtų nusižengimus, susijusius su nepilnamečių asmenų nusižengimų padarymu su D kategorijos dujų įrenginiais. Todėl atsižvelgiant į išdėstytą, turėtų būti sistemiškai peržiūrėtas administracinės atsakomybės klausimo tėvams reglamentavimas už tokio pobūdžio nusižengimus, jeigu juos padaro asmuo neturintis 16 metų amžiaus.

4. Didžiausias dėmesys turi būti skiriamas pažeidžiamiausiai visuomenės grupei – vaikams ir jų gerovei užtikrinti. Tačiau pirmiausia pareiga jų teises ir saugumą užtikrinti kyla tėvams, bendruomenėms, valstybei, o ne turi būti paliekama pačių nepilnamečių asmenų nuožiūrai, gebėjimams ir atsakomybei. Todėl turi būti išnaudojamos visos kitos priemonės, kurios įgalintų apginti nepilnamečius asmenis ir padėtų jiems apsiginti, nesukeliant grėsmių, pirmiausia, paties nepilnamečio asmens sveikatai. Pabrėžtina, kad nepilnamečių asmenų saugumo užtikrinimo klausimai turi būti sprendžiami kompleksinėmis priemonėmis, tokiomis

kaip savigynos ir saugaus elgesio, grėsmių atpažinimo mokymai įvairioms tikslinėms grupėms, tėvų, mokyklų, darželių, policijos, savivaldybių atstovų ar kitų suinteresuotų asmenų bendruomenių susitelkimas ir bendradarbiavimas, žalos sveikatai nesukeliančių techninių savigynos priemonių (garsinės ir šviesos, pažymėjimo medžiaga, šviečianti ultravioletiniuose spinduliuose, kvapas) naudojimas, visuomenės švietimas ir skatinimas nelikti abejingiems bet kokioms smurto, o ypač prieš silpniausią visuomenės grupę, apraiškoms.

Ministras Pirmininkas

Vidaus reikalų ministras